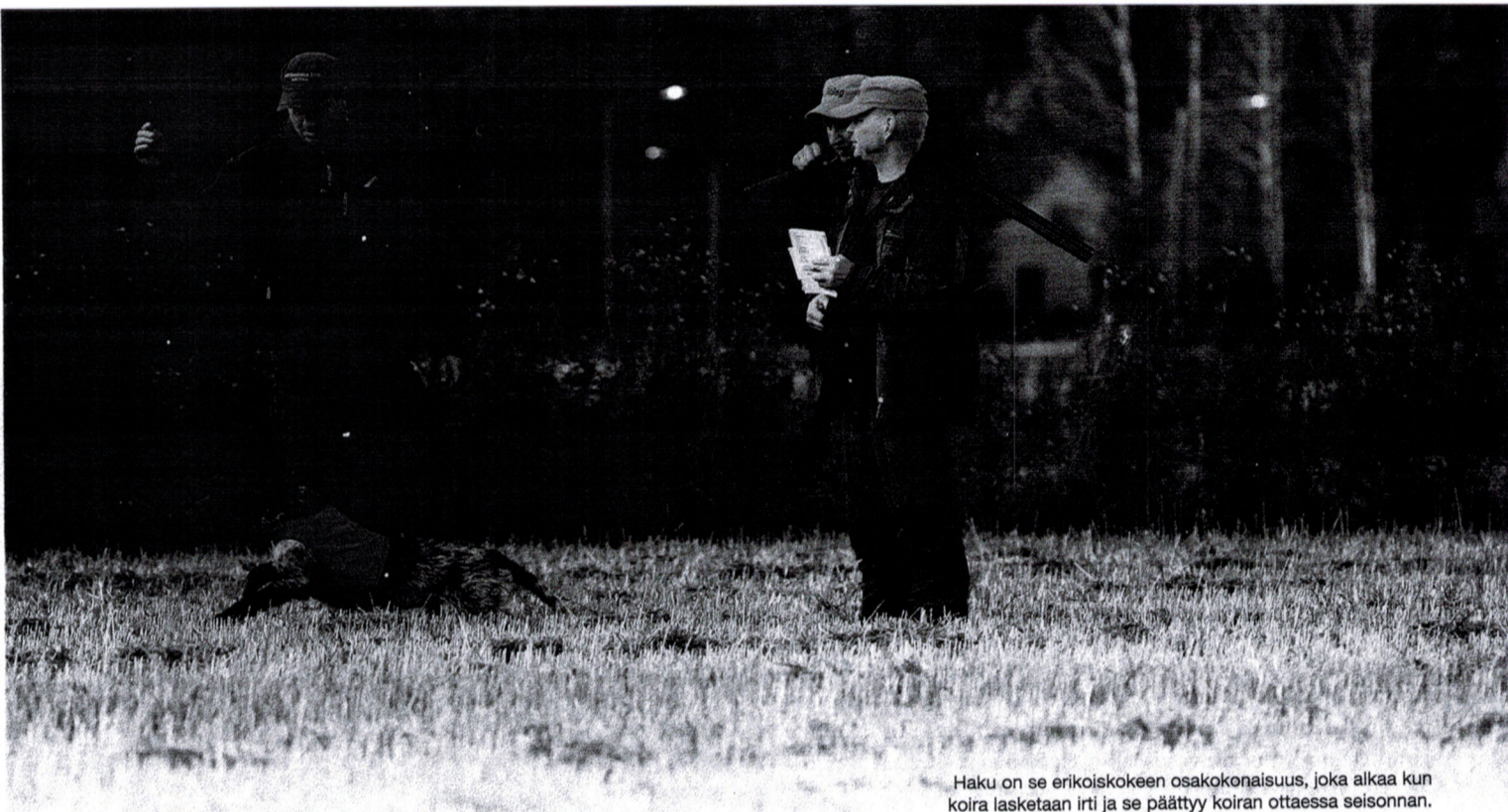

Haku on se erikoiskokeen osakokonaisuus, joka alkaa kun koira lasketaan irti ja se päättyy koiran ottaessa seisonnan.

Erikoiskokeiden sanasto ja käsitteet osa 1/3

Teksti: Jorma Silta, julkaistu aiemmin Saksanseisoja 4/97

Kuvat: Sari Penttinen

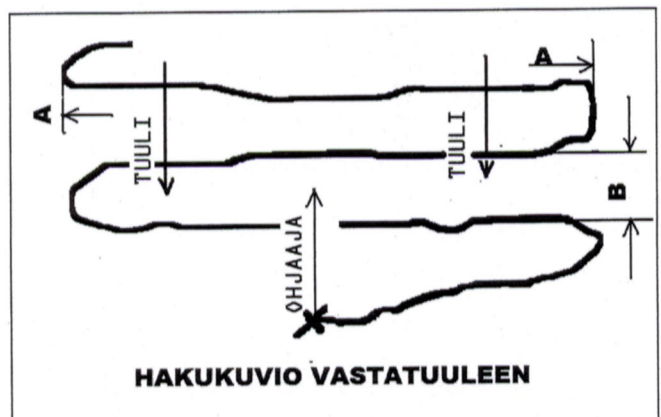
Mietin tätä kirjoitussarjaa aloittaessani, onko aiheelle tarvetta? Olen kuullut sanottavan, että aloitteleva seisoharrastaja tarvitsee rautalangasta vääntäen alkeet ja perusteet toiminnalleen. Muutoin toiminnan alku voi kohdata tarpeettomia pohdintoja ja hidastuksia. Pyrin siis jatkossa tarkastelemaan asioita aloittelijan ja vasta-alkajan tasolta ja toivon voivani tuoda peruskysymyksiä ja sanastoa ymmärrettävämmäksi. Korostan, että en pyrikään tyhjentävään selvitykseen, vaan ainoastaan asian tekemiseen ymmärrettäväksi. Ulkopuolelle jää vielä kosolti erikoistilanteita ja tapahtumia.

Haku on se erikoiskokeen osakokonaisuus, joka alkaa kun koira lasketaan irti ja se päättyy koiran ottaessa seisonnan.

Hakuaika Tämän alku ja päättymisen ovat kuten edellä. Hakuaikaan ei siis koskaan saa liittää mukaan riistatyöhön ja mahdollisesti noutoonkin käytettyä aikaa, mikäli hakuajat eri syistä tahtovat jäädä lyhyiksi. Suositukset kokonaishakuaajoista löytyvät koesäännöistä.

Hakukuvio Tällä tarkoitetaan koiran hakuvuoronsa aikana maastossa juoksemaa jälkikuviota. Jatkossa kerrotaan yksityiskohtaisemmin haun ja hakukuvion osatekijöistä, mutta jo tässä voidaan noin yleisesti sanoa:

1. Koiran on haussa pyrittävä aina vastatuuleen tapahtuviin luoveihin, jotta sillä olisi paras mahdollisuus vainuta tuulen mukanaan tuoma haju lymyävästä riistasta.
2. Luovien välien (B) tulisi olla sellaiset, että koira voi vainuta jokaisen kohdan hakualueestaan.
3. Hakualueen (suunnan ja leveyden A-A) antaa arvostelutuomari ohjaajalle ennen hakuvuoron alkua, ja näitä sekä koiran että ohjaajan tulee kykyjensä mukaan noudattaa.

4. Kulkunopeuden "säättää" ohjaaja mielestään sopivaksi, joskin arvostelutuomari voi huomauttaa hidastelusta tai liiallisesta vauhdinpidosta.
5. Nuortenluokassa ja joskus avoimessakin luokassa voi ja pitääkin kysyä arvostelutuomarilta neuvoa, mikäli joutuu tilanteeseen jossa oma tietämys ei riitä toimintaohjeeksi.

Juoksuvauhti Tällä käsitteellä ei tavallisesti ole merkitystä pal-kintosijaan kuin aivan ääripäissä. Hidastelusta rankaistaan sa-moin kiitolaukasta, jossa vauhdin ja vainun yhteistyö ei enää toimi. Koiran on haussa laukattava, paitsi rotujen, joilla ravikin sallitaan. On kuitenkin selvää, että nopea koira ehtii hakuvuo-ronsa aikana juosta paljon laajemman alueen kuin vastaava hi-taampi koira. Näin sillä on vauhdistaan selvää etua. Se ”hara-voi” hakueränsä aikana suuremman alueen, joten sen mahdolli-suus löytää riistaa on suurempi.

Riistalle pyrkimys Käsite on tavallaan selvennys edelliseen kohtaan. Vauhtia tärkeämpää on haun ”sisältö”. Kun haun tar-koitus on maastossa olevan riistan varma ja nopea löytäminen ja seisonnan saaminen sille, tulee koiran toiminnasta (hausta) ilmetä tämä pyrkimys. Sen on tehtävä töitä tämän tarkoituk-sen saavuttamiseksi. Ei siis ole ensisijaisesti tärkeätä onko koira suuri tai pieni, nopea tai hitaanpuoleinen, kunhan sen hausta kuvastuu selvä halu ja pyrkimys löytää riista. Silloin täyttyy ta-vallisesti haun nopeusvaatimuskin.

Tuulenkäyttö Kun koira toisen ikävuotensa loppuun saak-ka on *vain ja ainoastaan* haetettu vastatuuleen, pyrkii se lopun elämäänsä hakemaan samoin – vastatuuleen, on tuulen suunta kulkusuuntaan nähden mikä tahansa. *Ajattele tämä asia tarkoin ja sisäistä se!* Ohjaaja määrää *aina* parin kulkusuunnan, ja koi-ran on koulutuksensa mukaisesti osattava muuttaa hakukuvion-sa vastatuuleen tapahtuvaksi tai mahdollisimman lähelle sitä.

Tuulenkäyttöön kuuluvat oleellisesti myös käännökset haku-luovien päissä. Käyttäessään tuulta oikein koiran on käännyt-tävä aina vastatuuleen, jolloin sillä on koko ajan hajutuntuma etumaastoon eikä riistaa jää havaisematta. Huom! Myötätuu-leen kuljettaessa koiran on siis käännäyttävä luovien päissä oh-jaajaansa päin.

Hakuluovi Kuljettaessa vastatuuleen sillä tarkoitetaan koiran juoksemaa edestakaista matkaa ohjaajan kulkusuunnan mo-lemmin puolin.

Yhteydenpidolla tarkoitetaan koiran kykyä ja halua haun aikana pitää yhteyttä ohjaajaansa.

Laajuus Hakuluovien laajuudet, eli leveydet vaihtelevat aina maastojen mukaan. Tiheikössä ja peitteisessä maastossa ne saat-tavat olla vain haulikon kantaman etäisyydelle ulottuvia, kun taas puuttomalla aluskasvillisuudeltaan niukassa maastossa koi-ra voi hakea satoja metrejä ohjaajan molemmin puolin. Ohjaa-ja säätelee ja määrää luovit, mutta kokenut koira osaa jo oma-alotteistestikin hakea maastojen mukaan.

Haun etenevyys Käsite tarkoittaa sitä, miten nopeasti tai hi-taasti ohjaaja ja koira liikkuvat maastossa. Etenevyyteen vaikut-taa eniten maaston peitteisyys. Mikäli näkyvyyttä on runsaasti, on tavallista että ohjaaja säätelee etenevyyttä kulkunopeudellaan, jolloin koira sopeuttaa hakunsa sen mukaiseksi. Ihanteelliseen etenevyyteen vaikuttaa luonnollisesti myös sekä koiran että oh-jaajan kokemattomuus, mutta siitä lisää toisessa artikkelissa.

Maastonkäyttö ja -peittävyys Nämä käsitteet ovat kovin lä-hellä toisiaan. Asioihin liittyvät läheisesti myös tuulenkäyttö ja miksei etenevyyskin, jolloin lukija ymmärtää asiakokonaisuuden. Maastonkäytöllä tarkoitetaan tavallisesti sitä, miten koi-ra osaa ottaa hakuluoveissaan eri maastokohdat parhaiten huo-mioon joko itsenäisesti tai ohjattuna. Kanakoirametsästys on yhteistyötä koiran ja ohjaajan kesken, johon kokemus antaa oman varmuutensa. Riistan mahdolliset olinpaikat on *aina* ha-ettava tai haetettava tuulen alapuolelta, jotta lymyvä otus löy-tyisi. Arvostelutuomarilta voi NUO-luokassa kysyä miten alue on parhaiten haettavissa. Vasta-alkajia ja kokemattomia ohjaa-jia tavallisesti kyllä neuvotaan.

Peittävyys puolestaan tarkoittaa sitä, miten ”uskottavasti” koira on maastonsa hakenut. Onko alueelle jäänyt sellaisia ha-kemattomia paikkoja, joihin riistaa on voinut jäädä havaitse-matta. Meillä Suomessa on vähän riistaa, joten kaikki maas-tossa oleva riista tulisi löytää. Arvostelutuomari voi tarvittaessa toisella koiralla katsastaa uudelleen jonkin maastokohdan.

Yhteydenpito Tällä tarkoitetaan koiran kykyä ja halua haun ai-kana pitää yhteyttä ohjaajaansa. Käsitteeseen liittyy usein myös tottelevaisuus. Riistaintoisen nuoren koiran ajoittaisen kateis-sa olon ymmärtää, mutta jos se liittyy tottelemattomuuteen ja omapäisyyteen ja on lähes jatkuva, saattaa seurauksena ol-la AVO- ja VOI-luokissa pahimmillaan jopa kokeesta sulkemi-nen. Koira ei saa metsästää yksin, vaan aina yhteistyössä ohjaa-jansa kanssa. Erikoiskokeessa hyvällä yhteistyöllä ja yhteyden-pidolla on aivan ratkaiseva merkitys.

Yhteydenpidolla ymmärretään koiran luovien sijoittumis-ta maastosta riippuen noin 20–50 metriä ohjaajan etupuolel-le, jolloin niin koira kuin ohjaajakin näkevät toisensa lähes jo-ka luovilla.

Puurtaminen tarkoittaa koiran halua itsepäisesti haistella ja yhä uudelleen palata haistelemaan jälkiä, joita se tapaa maas-tossa. Se ei pysty selvittämään niitä, mutta itsepäisesti yrit-tää uudelleen ja uudelleen. Haku pysähtyy sekä ”puuroutuu”, ja tarvitaan tavallisesti ohjaajan voimakasta väliintuloa, ennen kuin koira jatkaa hakuaan.

Väliinjättö merkitsee, että koira ei ole hakiessaan vainunnut kaikkea hakualueella ollutta riistaa, vaan on jättänyt yhden tai useamman huomaamatta eli ”väliin”. On myös selvää, että mo-net väliin jätöt jäävät todentamatta, joten havaittuihin suhtau-dutaan vakavasti. Vika voi olla koiran vainussa, mutta myös koiran muissa toiminnan- ja haun osatekijöissä.

Jäljen kertaus Tämä käsite on usein vähemmän tiedostettu. Normaalisti koira hakuluovin päässä kääntyy tuuleen ja palaa luovilta takaisin muutaman kymmenen metriä kauempaa. Keratessaan jälkeä, koira palaakin takaisin omaa menojälkeään tai kääntyy luovin päässä jopa myötätuuleen. On selvää, että näin koiran haku ei etene.

Myötätuulikäännös eli "lehmänkäännös" Tarkoittaa nimensä mukaisesti koiran kääntymistä luovinsa päässä aina myötätuuleen oikeaoppisen vastatuulikäännöksen sijasta. Tästä seuraa kaksi haittatekijää: kääntyessään "myötäiselle" koiralta jää osa hakualuetta vainuamatta ja myötätuulikäännös tavallisesti aiheuttaa negatiivisen etenemisen ts. koira hakee toistamiseen jo kerran haettua aluetta.

Tukeutuminen Sillä tarkoitetaan koiran itsenäisen toiminnan puuttumista, tai ohjaajan alistaman koiran toimintaa. Tällainen koira ei osaa tai ei uskalla toimia ilman ohjaajan lupaa tai ohjeita. Nuorella koiralla epäitsenäisyyttä vielä ymmärretään, mutta aikuisella koiralla ominaisuus on virhe.

Itsenäisyys tarkoittaa kokeneen koiran oman harkintakyvyn ja kokemuksen sallimista. Itsenäisen koiran toiminta on kaikin tavoin parempaa, tehokkaampaa ja innokkaampaa kuin tukeutuvan koiran. Jotta asia ymmärretään oikein, on itsenäisenkin koiran aina toteltava.

Pillikuurous Monet ohjaajat käyttävät pilliä ylenpalttisesti. Sillä ei kuitenkaan tavallisesti ole toivottua vaikutusta, ja muut kokevat sen lähinnä epävarmuutena ja häiriönä. Ilmeisesti koira kokee samoin, eikä useinkaan välitä tästä runsaasta pillityksestä.

Tyyli ja pään asento Monet harrastajat puhuvat hakutyylistä. Erikoiskokeiden palkintosijaan pään asennolla ei ole merkitystä mutta ominaisuus kirjataan. Alapäisyys sallitaan, mikäli koira ei hidastele, puurra ja sen vainu toimii. Toisaalta yläpäisesti hakeva (ilmavainuinen) koira löytää ja paikallistaa riistan tavallisesti alapäistä paremmin.

Parihaku Tässä kaksi koiraa hakee samaa aluetta samanaikaisesti. Tapa ei meillä juurikaan ole käytössä. Parihakua on joskus käytetty Junkkarin ja Riistakoiran loppukilpailussa, mutta Junkkarista kokemus on ollut kielteinen. Nuoret koirat eivät ole valmiita parihakuun, vaan seuraavat ja ajavat toisiaan takaa pääasian unohtaen. Parihaku kannattaa ehdottomasti kuitenkin opettaa, ettei tule yllätystä kun siihen joutuu.

Aluehaku Kaksi tai useampi koira hakee samanaikaisesti, mutta kukin omaa aluettaan. Sopii erikoiskokeisiin jo paremmin, mutta nuorten luokassa tahtovat alueet edelleen mennä sekaisin leikkisyyden johdosta. Aikoinaan riistakatovuosina laitettiin koko ryhmänkin koirat Pohjanmaalla aluehakuun, jotta edes yksi pyyparvi löytyisi. •

Aloitteleva seisojaharrastaja tarvitsee rautalangasta vääntäen alkeet ja perusteet toiminnalleen. Muutoin toiminnan alku voi kohdata tarpeettomia pohdintoja ja hidastuksia.

